

4. Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємких технологій : Закон України від 09.04.2004 р. № 1676-IV.

5. Наказ Міністерства промислової політики України «Про затвердження методики ідентифікації українських високотехнологічних промислових підприємств» від 08.02.2008 р. № 80

6. Прушківська Е. В., Ткачук А. М. Теоретичні основи визначення високотехнологічного сектору економіки та його розвитку. НУ «Запорізька політехніка», *Економічний вісник*. 2019. №151. С.5-15.

7. Оппельд Л. І. Особливості та розвиток високотехнологічного сектора економіки України в умовах глобалізації. *Економіка і регіон*. 2012. № 6. С. 66-71.

8. Skórska A. High-tech industry and knowledge intensive services as carriers of knowledge-based economy in Poland and in other European Union member states. *Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin., Oeconomica*. 2016. № 331(85)4. P. 137–146.

9. Science & Engineering Indicators 2018. National Science Board. 15.01.2018.

УДК 314.74

МІГРАЦІЙНІ НАМІРИ УКРАЇНЦІВ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Галина Гаман,

канд. екон. наук, доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування

Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ

Повернення українців є невід’ємною складовою ефективного відновлення повоєнної України. Країна має обрати шлях розвитку бізнесу, відбудови інфраструктури, інвестицій у розвиток економіки та повернення українців додому. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, від початку війни за кордон виїхали понад 6,2 млн українців, із них понад 5,8 млн опинилися у Європі. Кількість внутрішніх переміщених осіб в самій Україні оцінюють у 5 млн людей [1].

Один з основних факторів, який впливає на рішення про повернення чи неповернення українців по завершенню війни є їх міграційні наміри, які різняться на базі різноманітних чинників. Серед факторів, що впливають на мотивацію для міграції є питання тривалості війни, адже чим триваліший конфлікт, тим менше ймовірне повернення людей.

Важливим фактором впливу на міграційні рухи є розміри руйнувань, зокрема втрата житла громадян в Україні, особливо у зоні активних бойових дій, прифронтовій території та тимчасово окупованій території. Найбільше постраждали житло, транспорт та енергетика. Оцінка зроблена командою Київської школи економіки (KSE) спільно з Мінрозвитку громад та територій України й Мінекономіки України, та у співпраці з Національним банком

України за сприяння USAID і UK Dev показали, що з початку повномасштабного вторгнення РФ загальна сума прямих збитків, завданих інфраструктурі України, досягла майже \$170 млрд (станом на листопад 2024-го). Найбільше постраждали житлові будівлі – їхні втрати оцінюються у \$60 млрд. Пошкоджено або зруйновано 236 тис. об'єктів, з яких 209 тис. – приватні будинки, 27 тис. – багатоповерхівки, а ще 600 – гуртожитки. Найбільше зруйнована інфраструктура зафіксована в Донецькій, Харківській, Луганській, Київській, Чернігівській і Херсонській областях [2]. Проте загальну ситуацію з руйнуванням ми зможемо побачити та прорахувати вже після завершення війни та визволення всіх наших тимчасово окупованих територій.

Вплив на міграційний настрій матимуть можливі наслідки політичної ситуації в Україні у плані окупації та контролю різних територій, юридичний статус повернення людей на вільні або окуповані території, рівень звільнених регіонів на економічний розвиток та перспективи відновлення для України. Бідність, відсутність житла, зруйнована інфраструктура, зокрема школи, медичні заклади, не сприятимуть поверненню людей додому.

В той же час розробка ефективної політики відновлення сприятиме ймовірному поверненню людей, проте які б не були створені умови, люди, які були вимушені виїхати через втрату свої родичів та близьких, менше схильні до повернення, оскільки ця втрата була досить важкою для них, а повернення лише погіршить їх відчуття. Питання руйнування шлюбів також є на повістці неповернення жінок та їх дітей. Кількість розлучено в Україні торік зросла на 42%, а це рекордний показник за багато років. Існує ще й теза, що після закінчення війни, українські сім'ї, які зберегли відносини, вирішать вивезти ще й чоловіків з України для поєднання сім'ї, які знаходяться за кордоном, то така ймовірність також існує, на жаль. Сьогодні спостерігаємо вивіз хлопців після завершення шкіл на навчання за кордон України, серед основних причин хвилювання матерів щодо можливої мобілізації.

Чим довше людина перебуватиме в країнах Європейського Союзу, тим менша ймовірність її повернення стає реалістичною, адже вивчення мови, знаходження нової роботи, навчання дітей в місцевих школах, сприяє відчуттю стати частиною нової країни.

Правовий статус мігрантів у ЄС та політична ситуація, пов'язана з цим, впливає на ймовірність повернення: чим менш стабільний їх статус, тим вище ймовірність невідкладного повернення. Високий рівень життя в країнах Євросоюзу часто зацікавлює мігрантів та дає можливість їм заробити кошти і допомогти своїй рідні через здійснення грошових переказів. З урахуванням високого рівня неоднозначності у ситуації з українськими біженцями досить складно прогнозувати подальший розвиток подій. Можна лише приблизно звертатися до міжнародного досвіду стосовно можливостей повернення громадян додому після завершення військового стану. Історія показує, що повернення українських біженців в значній мірі залежить від безлічі різних факторів і може відбуватися по різних шляхах. Перш за все, масштаб, швидкість і стійкість повернення можуть залежати від політики країни та її

політичного менеджменту. І якщо деякі держави не підтримують репатріацію (що є характерним, наприклад, для країн, де раніше відбувалися «етнічні чистки»), то інші можуть швидко підтримати її. Хоча історія показує, що масові повернення є рідкісними, у більшості випадків вони є винятковими.

Кількість смертей в Україні у 2024 році майже втричі перевищила кількість народжень за даними Мінюсту України. Зокрема, була зареєстровано 495 тис. смертей, що майже у три рази перевищило число зареєстрованих народжень – 176 тис. За оцінкою МВФ, наявне населення України у 2021 році становило 41,0 млн осіб. У 2022 році воно скоротилося до 35,0 млн осіб, у 2023 році - до 33,2 млн осіб. Як зазначається в стратегії, з урахуванням викликів і загроз, дія яких продовжуватиметься і після завершення бойових дій, чисельність населення України, за оцінкою Інституту демографії може скоротитися до 2041 року – до 28,9 млн осіб, а до 2051 року – до 25,2 млн осіб [3].

Примусове повернення людей не дасть належного ефекту та й європейці на це не підуть, адже досвід попередніх років показав, що ніхто не буде депортувати українців, навіть військовозобов'язаних. Це неможливо, бо частина з європейських країн навпаки запроваджують активну політику, щоб українці залишалися у них.

Європа переживає значні демографічні зрушення та продовжує їх відчувати. Останні п'ять десятиліть в ЄС очікувана тривалість життя при народженні зросла на 10 років. Старіння нації або демографічне старіння - це процес, коли зростає кількість літніх людей і зменшується кількість молодих людей в загальній чисельності людей. ООН підкреслює, що населення світу постійно старіє, і в практично кожній країні зростає частка людей похилого віку. Кількість людей віком понад 65 років зростає швидше, ніж у інших вікових групах. Очікується, що до 2050 року кожна 6-та особа на планеті буде старше 65 років (16% світового населення). Старіння населення є результатом довготривалих демографічних змін, зміни в народжуваності та смертності, а також, в певній мірі, міграції. Усього можливість життя населення у світі зростатиме до 2023 року в порівнянні з 2010 роком. У Європі відбуватиметься процес старіння, оскільки більшість людей буде старше 45 років. З урахуванням цих тенденцій, питання про потребу у молодих людях і робочому потенціалі у країні громадянства стане надзвичайно важливим для будь-якої держави найближчим часом. Іноді це може бути навіть ключовим компонентом національної безпеки та стратегії економічного розвитку всіх країн світу [4, с. 96].

Науковці підкреслюють, що зараз надто складно прогнозувати подальший розвиток подій опираючись лише на аналіз досвіду після війни у колишній Югославії та маючи базові інтерв'ю наших громадян, які були отримані різними соціологічними компаніями. Наразі відомо, що 25% українців хочуть залишитися в країнах, де вони перебувають, а 25% прагнуть повернутися додому. Інші – вагаються зі своїм вибором [5]. Одним з найважливіших

чинників повернення є безпека, а потім вже рівень оплати праці, висока якість життя, задоволення ключових потреб сімей та нормальні умови існування.

Список використаних джерел:

1. Зануда А. Скільки українців не повернуться за кордону і чим це загрожує Україні. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c06e1y0lv80o>
2. Колісніченко В. Прямі збитки інфраструктури України від війни сягнули \$170 млрд – KSE. *GMK center*. <https://gmk.center/ua/news/pryami-zbitki-infrastrukturi-ukraini-vid-vijni-syagnuli-170-mlrd-kse/>
3. Білоус О. Скільки населення в Україні: оцінка на сьогодні та прогноз до 2051 року. *РБК Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/skilki-naseleण्या-ukrayini-otsinka-sogodni-1727847652.html>
4. Гаман Г.В. Розділ 2.6. Реалії молодіжної міграції на ринку праці. *Contemporary Transformations of Social Development: New Challenges and Perspectives: International collective monograph / edited by Lucir Reinaldo Alves, Grygoriy Starchenko. Universidade Estadual do Oeste do Parana-Unioeste Nucleo de Desenvolvimento Regional (NDR), Toledo. Chernihiv : REICST, 2024. 480 p. С.88-101. DOI: https://doi.org/10.54929/monograph-06-2024-02-06 URL: https://reicst.com.ua/asp/issue/view/monograph-06-2024/monograph-06-2024*
5. Марущак О. Масовий відтік чоловіків з України після війни: експерт попередив про нову загрозу. *TCH*. URL: <https://tsn.ua/exclusive/masoviy-vidtik-cholovikiv-z-ukrayini-pislya-viyini-ekspert-poperediv-pro-novu-zagrozu-2732646.html>

УДК 69.056

ПРІОРИТЕТНІ ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІДБУДОВИ

Володимир Лич,

д-р екон. наук, завідувач кафедри економічної т теорії, обліку та оподаткування, професор,

Артемій Куценко,

аспірант кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування

Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ

Продовження агресії росії проти нашої держави зумовлює активізацію наукового пошуку та систематизацію існуючих проблем забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних будівельних підприємств, адже відбудова та розширене відтворення ресурсного потенціалу на інноваційній основі визначальною мірою залежить від їх оперативного вирішення. Вже сьогодні нам необхідна систематизація основних завдань, які стоять перед будівельниками, сферою будівництва в цілому та невідкладно розпочати їх